

Çocuk Edebiyatı

Editör: Ayfer ŞAHİN

2. Baskı

Editör: Prof. Dr. Ayfer ŞAHİN

ÇOCUK EDEBİYATI

ISBN 978-625-7582-73-5

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Ekim 2021, Ankara

2. Baskı: Aralık 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Her ülke için çok kıymetli olan “çocuk” ve “edebiyat” ögelerinin birleşiminden doğmuş çocuk edebiyatı kavramı ilk kez 17. yüzyılda ortaya atılmıştır. O günden bugüne çocuk edebiyatının başlı başına bir alan mı yoksa edebiyatın bir alt alanı mı olduğu yoğun tartışmalara ve fikir ayrılıklarına neden olmaktadır. Yetişkinler için oluşturulan edebiyatın içerisinde “çocuk” ögesi hep var olduğu için bunlardan sade ve akıcı bir dille yazılmış olanları çok uzun yıllar çocuklar için de okutulmuş gelmiştir. Ancak çocukların eserlerde konu edinilmesi başka bir şey, çocukların anlayacağı bir dil ve türden onlar için bir eser ortaya koymak başka şeydir. Bir eserin çocuklar için olması için çocukların anlayacağı bir dille yazılmış olması yeterli değildir. Aynı zamanda içeriğinin de çocuklara göre olması gerekir. Bu bağlamda Çocuk edebiyatı, dil, ifade ve konu olarak çocuğun seviyesine uygun olan; onun duygu, düşünce ve hayal dünyasının gelişime katkı sunan, gerçek, kurmaca ya da hayal unsurları üzerine oluşturulmuş edebi ve estetik yönü bulunan eserlerdir.

Çocuk kitaplarının, çocukların gelişimini destekleyen uyarılar arasında önemli bir yeri vardır. Çocuğun gelişim alanlarına katkı sağlayan kitapların çocuğa ulaştırılmasında öncelikle aileleri ve öğretmenleri sorumludur. Aileye ve öğretmenlere düşen görev çocuğun yaşına uygun, ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alan, kaliteli kitaplarla erken yaşta tanışmasını ve bu yolla okumayı bir zevk ve alışkanlığa dönüştürmesini sağlamaktır. Bu gerekçeyle günümüzde eğitim fakültelerinin Okul Öncesi, Sınıf ve Türkçe Öğretmenliği ve Fen Edebiyat Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı programlarında mecburi veya seçmeli olarak “Çocuk Edebiyatı” ile ilgili bir ders okutulmaktadır. Bu eser de bu kapsamda ilgililere referans olması için hazırlanmıştır.

On bölümden oluşan eserde sırasıyla “Kavramsal Olarak Çocuk Edebiyatı; Temel Dil Becerilerinin Geliştirilmesinde Çocuk Edebiyatı; Çocuk Edebiyatının Gelişimi; Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Nitelikler; Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı Türleri-I, II, III; Çocuk ve Medya; Çocuk Kitabı Yazma Serüveni; Erken Çocukluk Döneminde Çocuk Edebiyatı” gibi çok geniş bir muhtevaya yer verilmiştir.

Bu bölümlerin her birini çocuk edebiyatı alanında çalışan, konunun ülkemizdeki duayenleri gönül dostlarımız büyük bir titizlikle, aylar süren bir çalışmanın sonucunda hazırladılar. Kendilerine hassaten şükranlarımı sunuyorum. İlimleri her daim artsın, var olsunlar...

Ayrıca kitabı büyük bir özen ve sabırla, çok profesyonelce baskıya hazırlayan Pegem Akademi ekibine en kalbi teşekkürlerimi sunuyorum.

Eserin Türkçe, Sınıf ve Okul Öncesi Öğretmenliği bölümlerinde okutulan Çocuk Edebiyatı derslerini alan öğretmen adayları başta olmak üzere bu alanlarda çalışan akademisyenlere, yüksek lisans ve doktora sürecindeki akademisyen adaylarına yararlı olacağına inanıyorum.

Eserimizin eksiklikleri olduğu muhakkaktır. Siz değerli okuyucularımızdan gelecek her türlü öneri ve eleştirinin bizim için çok kıymetli olduğunu bilmenizi isterim.

Ülkemizde yeni yeni kabul görmekte olan “çocuklar için edebiyat” olgusunun gelişimine katkı sunabilmek ve gönüllere dokunabilmek umuduyla...

Ekim-2021

Prof. Dr. Ayfer ŞAHİN

ORCID No: 0000-0001-9903-1445

Editör

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Ayfer ŞAHİN

1. BÖLÜM: Kavramsal Olarak Çocuk Edebiyatı

Prof. Dr. Erol DURAN - Uşak Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7581-3821

Dr. Beyhan CAN - Uşak Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1066-2203

2. BÖLÜM: Temel Dil Becerilerinin Geliştirilmesinde Çocuk Edebiyatı

Prof. Dr. Seyit ATEŞ - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4498-0376

3. BÖLÜM: Çocuk Edebiyatının Gelişimi

Prof. Dr. Ayfer ŞAHİN - Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9903-1445

Arş. Gör. Fatma Cahide ÖZÇELİK - Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8672-6459

4. BÖLÜM: Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Nitelikler

Doç. Dr. Gülhiz PİLTEN - Necmettin Erbakan Üniversitesi

ORCID No: 0000 0001 5575 9741

5. BÖLÜM: Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı Türleri-1

Doç. Dr. Pınar BULUT - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0709-855X

6. BÖLÜM: Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı Türleri-2

Doç. Dr. Özgür BABAYİĞİT - Yozgat Bozok Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6123-0609

7. BÖLÜM: Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı Türleri-3

Doç. Dr. Berrin GENÇ ERSOY - TED Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0049-4744

Prof. Dr. Hüseyin ANILAN - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7201-7467

8. BÖLÜM: Çocuk ve Medya

Dr. Öğr. Üyesi Olcay ÖZDEMİR - Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0846-9546

Doç. Dr. Bengisu KAYA ÖZGÜL - Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6299-1370

9. BÖLÜM: Çocuk Kitabı Yazma Serüveni

Doç. Dr. Yasemin KUŞDEMİR - Kırıkkale Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8687-3229

10. BÖLÜM: Erken Çocukluk Döneminde Çocuk Edebiyatı

Dr. Merve ŞAHİN - Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9394-9511

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL OLARAK ÇOCUK EDEBİYATI

Giriş.....	1
Çocuk.....	2
Çocuğun Gelişim Özellikleri	4
Bedensel Gelişim.....	4
Zihinsel/Bilişsel Gelişim.....	6
Ruhsal Gelişim.....	7
Sosyo-Kültürel Gelişim.....	8
Dil Gelişimi	10
Çocuk Edebiyatı.....	13
Çocuk Edebiyatının İşlevleri ve Çocuğun Gelişimine Etkisi	16
Çocukluk Evresinde Nitelikli Çocuk Kitaplarıyla Tanışmanın Önemi	21
Bölüm Özeti	23
Kaynaklar.....	24

2. BÖLÜM

TEMEL DİL BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE ÇOCUK EDEBİYATI

Giriş.....	27
Tüm Dil Yaklaşımı ve Çocuk Edebiyatı.....	28
Dinleme Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı	31
Konuşma Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı.....	35
Okuma Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı	39
Yazma Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı.....	45
Örnek Bir Uygulama.....	50
Bölüm Özeti	58
Kaynaklar.....	59

3. BÖLÜM

ÇOCUK EDEBİYATININ GELİŞİMİ

Giriş.....	63
Dünyada Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi	64
Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi	68
Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Dergileri	72
Bölüm Özeti	93
Kaynaklar.....	95

4. BÖLÜM

ÇOCUK KİTAPLARINDA BULUNMASI GEREKEN NİTELİKLER

Giriş.....	99
Çocuk Gerçekliği.....	100
Çocuğa Görelik.....	105
Kitapların Biçimsel/Dış Yapı Özellikleri	106
Kapak/Cilt.....	106
Kâğıt.....	109
Harf Karakteri ve Büyüklüğü	110
Boyut.....	112
Sayfa Düzeni	112
Resim	113
İçerik Özellikleri.....	115
Dil ve Anlatım	115
Konu ve Tema.....	116
Plan	118
Karakter	119
Çocuk Kitaplarının Eğitsel Özellikleri	121
Çocuk Kitaplarında Estetik.....	126
Bölüm Özeti	129
Kaynaklar.....	130

5. BÖLÜM ÖRNEKLERİYLE ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ-1

Giriş.....	135
Masal.....	136
Masal ve Özellikleri.....	136
Masalların Önemi	138
Masal Türleri.....	139
Çocuk Edebiyatında Masalların Yeri.....	139
Dünya ve Türk Edebiyatında Masal	140
Efsane.....	141
Efsane ve Özellikleri.....	141
Efsanelerin Önemi	142
Efsane Türleri.....	143
Çocuk Edebiyatında Efsanelerin Yeri.....	143
Dünya ve Türk Edebiyatında Efsane.....	144
Destan	145
Destan ve Özellikleri.....	145
Destanların Önemi	146
Destan Türleri.....	146
Destan Türleri*	147
Çocuk Edebiyatında Destanların Yeri.....	147
Dünya ve Türk Edebiyatında Destan	148
Fabl.....	150
Fabl ve Özellikleri.....	150
Fablların Önemi	151
Çocuk Edebiyatında Fablların Yeri	151
Dünya ve Türk Edebiyatında Fabl.....	152
Bölüm Özeti	154
Kaynaklar.....	154

6. BÖLÜM ÖRNEKLERİYLE ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ-2

Giriş.....	157
Fıkra	157
Çocuk Fıkra Kitabı Örnekleri.....	159
Çocuk Fıkra Örnekleri	160

Tekerleme ve Sayışmaca.....	161
Tekerleme	161
Çocuk Tekerleme Kitabı Örnekleri.....	163
Çocuk Tekerleme Örnekleri	163
Sayışmaca	165
Çocuk Sayışmaca Örnekleri	166
Bilmece.....	166
Çocuk Bilmece Kitabı Örnekleri.....	168
Çocuk Bilmece Örnekleri	169
Hikâye	169
Çocuk Hikâye Kitabı Örnekleri.....	171
Çocuk Hikâye Örnekleri	172
Roman.....	175
Çocuk Romanı Örnekleri	177
Çocuk Romanlarından Kesitler	178
Bölüm Özeti	181
Kaynaklar.....	182

7. BÖLÜM ÖRNEKLERİYLE ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ-3

Giriş.....	183
Şiir	184
Gezi Yazısı	192
Anı	197
Bibliyografya.....	200
Biyografi	203
Günlük (Günce)	205
Tiyatro.....	207
Bölüm Özeti	211
Kaynaklar.....	211

8. BÖLÜM

ÇOCUK VE MEDYA

Giriş.....	215
Çocuk ve Televizyon	216
Yaş Düzeylerine Göre Çocuk ve Televizyon İlişkisi.....	218
0-2 Yaş Dönemi ve Televizyon.....	218
2-7 Yaş Dönemi ve Televizyon.....	219
7-12/14 Yaş Dönemi ve Televizyon.....	220
Çocuk ve Reklam İlişkisi.....	221
Çocuk ve Çizgi Film İlişkisi.....	223
Çocuk ve Bilgisayar-İnternet	224
Çocuk ve Sosyal Medya.....	225
Çocuk ve Bilgisayar Oyunları.....	227
Çocuk ve Dergi-Gazete.....	229
Medya Okuryazarlığı	232
Medya Okuryazarlığı Nedir?	232
Medya Okuryazarlığının Eğitimdeki Yeri.....	235
Medya Okuryazar Çocuk ve Öğrenme	237
Dijital Okuryazarlık	238
Dijital Okuryazarlık Nedir?	238
Dijital ve Medya Okuryazarlığı Yetkinlikleri	240
Dijital Çocuk Edebiyatı Ürünleri	243
Dijital Hikâyeler	246
Dijital Hikâye Türleri.....	249
Dijital Çocuk Kütüphaneleri.....	250
Gutenberg Projesi (Project Gutenberg).....	250
Uluslararası Çocuk Dijital Kütüphanesi (International Children's Digital Library-ICDL)	250
TRT Çocuk Kitaplık.....	251
Bölüm Özeti	252
Kaynaklar.....	253

9. BÖLÜM ÇOCUK KİTABI YAZMA SERÜVENİ

Giriş.....	261
Çocuk ve Kitap	262
Çocuk Edebiyatında Çocuğa Görelilik	264
Çocuk Kitaplarının Genel Özellikleri.....	266
Çocuk Kitaplarında İçerikle İlgili Özellikler	267
Biçimsel Özellikler (Görseller ve Tipografi).....	272
Çocuk Kitaplarında Görsel Unsurlar	273
Çocuk Kitaplarında Tipografik Özellikler	276
Çocuk Kitaplarında Metin ve Resim İlişkisi	279
Kitapların Çocuklarla Buluşma Süreci: Yazar - Editör - Çizer	281
Çocuk Kitabı Yazarı Olmak	283
Editör	284
Çocuk Kitabında Çizerin/İllüstratörün Rolü	286
Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Yayıncılığı	288
Bölüm Özeti	291
Kaynaklar.....	292

10. BÖLÜM ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÇOCUK EDEBİYATI

Giriş.....	297
Erken Çocukluk Dönemi ve Çocuk Edebiyatı	297
Erken Çocukluk Döneminde Hikâye Temelli Öğretim Stratejileri	299
Erken Çocukluk Döneminde Matematik Öğretiminde Çocuk Edebiyatı	302
Erken Çocukluk Döneminde Fen Öğretiminde Çocuk Edebiyatı.....	306
Erken Çocukluk Eğitiminde Hikâyelerde Kavram Yanılgılarının Etkileri	311
Bölüm Özeti	312
Kaynaklar.....	313

Yazarlar Hakkında.....	319
-------------------------------	------------

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL OLARAK ÇOCUK EDEBİYATI

Prof. Dr. Erol DURAN - Uşak Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7581-3821

Dr. Beyhan CAN - Uşak Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1066-2203

Giriş

Çocuğun, yetişkinin bir minyatürü olmadığını insanlığa kabul ettirmek uzun zaman almıştır. 18 yüzyılda yavaş yavaş çocukluk kavramı değer kazanırken, batıda 18. yüzyılın yarısından sonra başlayan modern çocuk edebiyatı, bizde 20. yüzyılda önem kazanmıştır. Edebiyatın bir alt dalı olan Çocuk Edebiyatı 21. yüzyıla geldiğimizde ise hak ettiği değeri görmeye başlamış, Çocuk Edebiyatı alanında yapılan nitelikli çalışmalar sonucunda alana pek çok değerli eser kazandırılmıştır. Bu farkındalık fakültelerin müfredatlarına, öğretmenlerin sınıftaki kütüphanelerine, ebeveynlerin kitap satın alma davranışlarına büyük ölçüde yansımıştır.

Türkiye’de çocuk kitapları yayımlayan kaç farklı yayınevi vardır? Yılda kaç farklı çocuk kitabı hazırlanıyordu? Araştırır mısınız?

Çocuk Edebiyatı ürünleri çocuğun; okuma alışkanlığı kazanmasında, kitaba karşı olumlu tutum geliştirmesinde, hayal gücünü destekleyip yeni ufuklara yelken açmasında büyük öneme sahiptir. Birçoğumuzun hayatında, çocukluk döneminde okuduğu ancak tesirini bugün gibi hâlâ içinde hissettiği eserler olmuştur. Kim bilir belki de eserlerdeki bir olay ya da kahraman hâlâ unutamadıklarımızın içindedir.

Çocuk Edebiyatı’nın kendine özgü bir ruhu vardır. Hiçbir zaman birincil gayesi çocuğu eğitmek olmayan bu eserler, düş âleminde gezen çocuğa bambaşka bir dünyanın kapısını açar, çocuk o kapıdan bazen sessizce, bazen hayretle, bazen biraz tedirgin ve ürkek bir ruh hâliyle içeri girer, orada yaşadığı deneyimleri hayatına aktarır. Çocuğa yaşattığı bu unutulmaz deneyim nedeniyle Çocuk Edebiyatı